

SBURATORUL *Literar*

REVISTA · SAPTAMANALA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SUMARUL No. 49

- E. Lovinescu* *Figurine*
Vladimir Streinu *Clocot*
Camil Baltazar *Vecernii*
Ion Călugăru *Mahmud*
Ilarie Voronca *Neliniști*
Al. T. Stamatiad *Cântec*
Sanda Movilă *Molna*

Cronica Dramatică: F. ADERCA

Insemnări Literare

49

SBURATORUL LITERAR

Revistă Literară, Artistică și Culturală

Prețul unui număr || Abonamente: pentru un an Lei 100.—
LEI 2.— || „ „ 1/2 „ „ 60.—

Abonamentele se primesc la:

Administrația Revistei „Sburătorul Literar“

BUCUREȘTI

STRADA SMÂRDAN, 4

și la Librăria „Mercur“, București, Calea Victoriei, 27

Deasemenea se pot face Abonamente prin corespondență
trimițându-se costul respectiv prin mandat poștal,
la Administrația Revistei,

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa
d-lui E. Lovinescu, Strada Câmpineanu, 40.

IN CURÂND VA APARE:

de **E. LOVINESCU**

CRITICE VOL. VIII

Ed. „Ancora“ Alcalay & Calafateanu

SBURĂTORUL LITERAR

REVISTĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALA

DIRECTOR: E. LOVINESCU

FIGURINE

H. Sanielevici.

D. Sanielevici mi-a inspirat în totdeauna o admirație amestecată cu spaimă. E un om ce-ți citește în față: din unghiul cefalic, din lumina ochilor, din podoaba capilară sau din simpla galbă a craniului, surprinde erori ancestrale, groaznice împerecheri de rase; în fiecare din noi indogermanul se încrucișează în dozări savante cu semitul; turanul cu arabul; mongolul cu negrul; aberațiile sexuale ale strămoșilor nu mai au nici o taină pentru d. Sanielevici. Sguduți în solidaritatea cu morți iubiti, pleacă ochii: de aici admirație dar și spaimă. Pasiunea antropologică a scriitorului nu se oprește, de altfel, numai la experimente asupra cunoscătorilor; ea îi incendiază, cel puțin pe jumătate, și critica literară. Ciocul blond al d-lui D. Pătrășcanu, ochii albaștri ai d-lui M. Sadoveanu, sau părul negru ca pâna corbului al lui Vlahuță devin elemente esențiale de investigație critică. Literatura este una din expresiile sufletului colectiv al popoarelor: popoarele nu au însă unitatea cu care se prezintă în aparență; în structura lor intră multiple amestecuri ce nu scapă ochiului perspicace al d-lui Sanielevici. Pentru a-și confirma, de pildă, teoria clasicismului de proveniență exclusiv germanică (*homo europaeus*, producător de clasicism și epopee), el nu se împiedică de Corneille, Racine, Lafontaine sau Molière; constatându-le o origină nord-estică, din regiunile cu o populație blondă și înaltă, ei sunt eliminați din literatura mediteranienilor; tot așa și *Iliada* e produsul cuceritorilor blonzi veniți din nord. Rasa explică deci în trăsături generale creațiunile artistice ale popoarelor și în haosul ei d. Sanielevici își proiectează lumina lui arbitrară; iată pentru ce nu numai filiațiunea autentică, ci și sensul nebăgat în seamă dar sugestiv al ciocului blond al d-lui Pătrășcanu sau al ochilor albaștri ai d-lui Sadoveanu devin factori de valorificare estetică.

Rasa determină numai aptitudini generale pentru clasicism și epopee, pentru realism didactic sau pentru lirism și romantism. Indicațiile ei sunt însă insuficiente; nu-i, așa dar, de ajuns să știm că Delavrancea avea buze răsfrante, păr blond și creț, că Vlahuță era un brachicefal vestasiatic; — trebuie să știm și ce mâncau. Reducem, desigur, problema la elementul ei ultim: cititorul a înțeles însă că, în afară de psihologia de rasă, critica trebuie să se mai bazeze și pe concepția materialistă a lui Marx; nu-i destul să cunoaștem psihologia diferențială a oamenilor blonzi sau brunți, ci și interesele economice ce hotărăsc variațiunile literare. Literatura este o producție de clasă socială; ea este deci o armă de luptă. Nimeni nu scrie din imperativul categoric al unei emotivități specifice, al unei inspirații de sine stătătoare, ci din impulsunea inconștientă sau voluntară a unei clase sociale îndestulate sau flămânde. Continuând pe Gherea, d. Sanielevici explică deci literatura română nu numai prin cioc sau ochi albaștri ci și prin proveniența socială a scriitorilor: oamenii și opera lor.

„Sămănătorul“ devine astfel „organul alianței burgheziei liberale cu mica burghezime rurală“; inofensivă nuvelă, *Ion Ursu*, a d-lui Sadoveanu e „fructul alianței între Nicolae Filipescu și d. Nicolae Iorga“; Vlahuță e „reprezentantul tipic al intelectualilor micii burghezii, cărora alianța cu lipitorile satului trebuia să le dea acces la banchetul neproductivei noastre oligarhii“. Această concepție materialistă devine și mai evidentă în analiza mobilelor care au îndemnat pe factorii noștri răspunzători de a împinge țara în vârtoarea războiului mondial: „Liberalii și conservatorii naționaliști, scrie d. Sanielevici, au intrat în războiu de frica penetrației capitalului german... Brătianu a vrut războiul pentru a *menține*, Take Ionescu pentru a *dărâma* zidul protecționist“.

Subordonând fenomenul estetic pigmentului, ciocului sau interesului de clasă, era fatal ca d. Sanielevici să reducă și marele probleme naționale la chestiuni economice. Nu s'a gândit o clipă că au fost Români care au cerut războiul din simpla aspirație spre un ideal național. Căci într'o astfel de concepție materialistă, factorul ideologic este înlăturat cu totul.

* * *

Psihologia diferențială a raselor și concepția materialistă aplicate literaturii au dat destul câmp liber talentului polemic

și iubitor de idei generale al d-lui Sanielevici pentru a-i crea o personalitate; egocentrismul i-o leagă într'un fascicol solid. Din tot ce scrie și din tot ceia ce vorbește d. Sanielevici, radiază o imensă încredere în sine: articolele lui sunt momente culturale; revista *Curentul nou* a produs o revoluție literară, iar cartea asupra biologiei mamiferelor, ce va apare în străinătate după o muncă titanică de două zeci de ani, va răsturna datele științii biologice. Și în timp ce auzim sau citim aceste lucruri, cu admirație și spaimă, zărim în ochii visători ai criticului galerele rațiunii navigând spre zări misterioase...

E. LOVINESCU.

CLOCOT

Doliul nopții larg s'a aninat
De creștetul pământului în zare;
Ca'ntr'o uzină vastă care-a stat
Impreajmă-mi e-o tăcere asurzitoare.
Urechile îmi vâjje ca'n vânt,
De parcă-aș auzi necontentit
Pământul cum brăzdează 'n infinit,
Svârându-și surd prin noapte-astralul cânt.

În craniul meu — hârb de vrăjitor —
Simt gânduri aspre'n clocot cum se luptă
Ca aștrii'n goana lor neîntreruptă
Ce'n țeasta nopții fierb sfârșietor.
Borborosind în fierbințeala lor de friguri,
Imi smulg arar gesticulări ciudate:
Stropi mari ai unei mări învultorate
Ce sar de atâta clocot peste diguri.

Și-apoi mi-alunecă'n priviri-și'n ele
Se mprăștie, se-aleargă și se adună
Jucând ca'n miezul nopții niște lele
În două raze palide de lună....
...Pe cerul nopței (smaală) întunecat
Un pisc albește profilat în zare
Și luna răsărind târziu, îmi pare
Sprânceană rea a unui ochi mirat.

VLADIMIR STREINU

VECERNII

JOLEI

Sara e mai blajină în orașelele de provincie,
aerul vine proaspăt din munții curați,
dughenele tânguesc cu obloanele ultima vecerne,
geamurile dela case-clipocesca ochi întunecați.

Noaptea vine odată cu țărani sosii în carele cu boi,
fiindcă a doua zi va fi iarmaroc —
și se desumflă ca un cimpoi
după ultima notă-pesto orașel.
Câinii purced a spune povești stelelor.
Liniștea este atunci neclintit funigel,

coborât din caerul cerului
în dără albă de argint viu,
Până ce noaptea e târzie
și — câinii tac-a pustiu.

Atunci odaia ia înfățișare de sărbătoare cuminte,
sub lumina lămpii-galbenă și melodioasă,
asemeni unei veselii după boală
în sufletul unui copil într'o zi frumoasă.

Focul cojește nuci de liniște băsmuitoare,
în jeratecul cu sclipiri de vin tomnatec.
Tu capeți părul de culoarea vinului,
sufletul: taină de zăvoi singuratec.

Mânile ți se desprind atunci de trup
și purced a lumina cu altă lumină
decât aceia din lampă; — și
sufletul ți-l simt scâncind-copilărească violină.

Văd cum ochii tăi prind pojghiți de singurătate,
ca un heleșteu într'o toamnă ruginie.

Liniștea — undeva — ținte mici — bate...

Tu cu ochii închiși ca o carte,
purcezi a cânta la pian,
trupul atunci ți se irosește pe clape:
plânset diafan.

Și melodia stăruie în odae,
cu liniștea, cu miezul de noapte, cu voia bună,
până ce vine să ne vorbească la geam
cu vorbe tremurate-o frântură de lună.

Atunci tot sufletul îmi alunecă pe duşumele,
şi nu mai ştiu: luna, mânilor sau cântecul tău.
mi-l acopăr cu luminoase petricele.

Nu mai ştiu nimic;
până ce oboseala vine melodioasă,
şi de-abia atunci cerc să-mi ridic sufletul,
dar el rămâne pe duşumele-pată luminoasă — ...

CAMIL BALTAZAR.

MAHMUD

Era o dimineaţă nespus de luminoasă: un clopot dăngăniă plângăreţ la bisericuţa de lemn din sat, cocoşii ţipau şi zărrile se lărgiseră pline de o limpiditate lăptoasă...

Mă deşteptasem târziu şi buimăcit în mijlocul odăiţei mele de ţară goală mi-am aruncat ochii pe fereastră, apoi la icoana fumurie din perete şi am simţit că exasperarea nervoasă corăslită oarecum de somn începe iar să colcăie: durerea mea devenise fizică şi fumegea în piept ca nişte tăciuni mânioşi.

— „N'am înnebunit încă de tot, de atâta desnădejde?“ mi-am zis aruncându-mi ochii şi pe calendar, ca să văz câte luni au trecut de când nu m'ammai înfruptat din gustul liniştii.

Ziua de sfârşit de Iulie corespunde cu ebraicul 9 Ab, zi în care legionarul necunoscut al împăratului Titu a svărlit un lemn aprins în altarul templului din Ierusalim şi a curs sânge mult şi nevinovat. Am rămas increment așa gol cum mă aflam şi am asemănat în gând vremile de acum cu cele de atunci şi mi s'au părut mai tragice prin urieşele proporţii pe care le iau întâmplările. Rusia, depildă, a încercat soarta Judeei, şi a tras aceiaş dără în jelanla neamului omenesc: aceiaş potecă şi ţel au născut aceleaşi urmări. Exasperarea unui norod de iobagi, religioşi, mânia de feluriţi proci şi a unei clase cărturăriceşti prea trudită în căutarea unui adevăr dincolo de orice înţelepciune trebuiau neapărat să ducă la pierzanie Rusia ca şi Judeia înflorită de odinioară... Nu ştiu dacă erau drept cugetele mele, dar le credeam de şi mi se destăinuiau mult şi fără ordine.

Odinioară am văzut Rusia sub forma unei oştiri imbelşugate acum aud că e ţara foametei şi a prăpădului celui de apoi. Ce va mai fi?..

Şi neastămpărata mea asociaţie de gânduri s'a poticnit iar de piedica veşnică aceiaş: moartea.

Din fala Judeei au supravieţuit crudel dijmuii câteva nume, câteva cărţi şi o învăţătură care rodeşte deapururi.

Din Rusia strălucită ce va mai rămâne?...

Poatecă tot câteva cărți, câteva nume și... Domnul mai știe ce?..

Și cum mă chinuiam cu întrebări care la drept vorbind erau prostii, mi-a răsărit în minte o pocitanie (despre care nu s'a auzit și desigur că nu se va mai auzi) un tătăraș siberian poreclit Mahmud.

Numele lui nu va fi trecut fără îndoială în catastiful de slavă al veacurilor după cum nici al meu nu va fi pomenit, „după ce lutul în lut se va întoarce”; să-l pomenesc dar compătîmind-ul și poate că alții vor face așîderi cu mine.

După cum se pricepe lesne eră în 1917, când oștile muscălești treceau mereu Prutul prin Moldova de sus. Găzduiam la o femeie tânără și vrednică la marginea târguşorului unde învălmăşeala vremii m'a asvârlit; o chema Leonora și-mi eră dragă. Femeiușcă smeadă, cu obrații rumeni, ochi blânzi, înrouați de veselie aveă un suflet deschis ca un șes ce nu se poticnește de dealuri. Imi dăduse o odăiță destul de bună, mîncare și în schimb îi dăscăliam un băețel gălbăios și uscățiv — după ea o vrednicie de înțelepciune și făgăduială, după mine... dar nu despre băețel e vorba... Nu duceam o viață de răvnit, dar pentru vremile acelea de lipsă și nesiguranță eră chiar împărătească. Mă sculam în zori și după ce înghițiam două cești de lapte proaspăt porniam singur pe câmp, peste măgurele văroase și pleșuve, păroase ici colo cu câte un smoc de peliniță ori coada șoarecului, până ce dădeam de livezile unde pășunau vitele târgului.

Mă așezam pe vârful dealului celui mai înalt, de unde se zărliau fumurlu munții depărtați și roată împrejur toate coamele împădurite ale ținutului.

Priveliștele ciotoroase așteptau încă cutremure de pământ să le azeze, ori dalta Domnului să le cioplească. Mă întorceam apoi acasă mîncam, mă odihneam în grădina după prânz, făceam lecție cu băiatul și apoi în amurg ne hătăniam lenevoși într'un scrânclob până venia ceasul cinei.

Cazacii din vecini se nărăviseră să între cu armăsarii lor în livezea coanei Leonora, îi legau de pruni iar ei se trântiau în iarbă, aprindeau focuri să-și fiarbă ceaiul și cântau prelung de parcă vuliau stepele. Tot târgul eră plin de ostășime muscălească cazaci înalți, spătoși cu părul bălan și sbărlit, dibaci jucăuși, pifani și sanitari care poposiseră cu lazareturile în câmp.

Odată, cum inserase vînat peste focurile lucitoare din tabăra unde-și dăinuiseră lazareturile, și leneviam ca de obicei în scrânclob, gîndind, cu teamă cum se va sfârși, ne-am pomenit că iese de sub lemnele clădite fântăna un copil bărbos și negrișor îmbrăcat muscălește, proptindu-se de butugi — ca o mătă ce se înfiinde când se războiește c'un câine — muscălașul nostru miaună. Copiii s'au speriat întâi de neașteptata arătare, coana Leonora voincoasă în dragălașa ei, a tremurat dar văzându-l că de hazliu se strămbă copil s'au pus pe răs, coana Leonora a căpătat noduri în gât și am răs cu toții și radeă și muscălașul proteste.

Sătul de miăunat s'a apropiat sfios de scrânciob și a rămas în picioare încrămențit într'o muțenie ciudată (după ce însă bolmogise ceva din care am putut înțelege că-l chiamă Mahmud)

Eră un omuleț mărunț c'un cap cât tărtațuța, ochii mici violeni și negri, înfundați sub fruntea sbărcită care când se mișcau păreau niște greeruși tărători.

Găzduia alături la nevasta bolnavă a unui muzicant militar bătrân și cum îl necăja ea mult a fugit la noi unde-l ispitia ființa coanei Leonora. Îl compătımiam văzându-l drăgălaș cum se străduia să ne facă a-l înțelege: ar fi vrut să ne spună multe, dar svârilit între noi ca pe un ostrov sterp se vedeă silit să tacă.

Sosind mai apoi câțiva camarazi de ai lui (cu care se înțelegea amestecând idiomul tătăresc, când nu mai dovedia cu muscăliasca și gesturile) am putut să ne dumirim asupra-i.

Om cu orgoliu ținea să ne arate că are neamuri și e om cu rosturi în lume: eră siberian, avea gospodărie, într'o poiană strejuită de stejăriș, două neveste frumoase după asemănarea lui ca și coana Leonora, capre și catări.

L'am poțtit la masă cu noi, dar a refuzat cuvințios și smerit pretextând că nu se înfruptă din carne de porc oprită musulmanilor. A stat cuminte privindu-ne și prinzând muște și deschizându-și larg gura plină de dințișori mărunți și albi, ca să învojeze copiii.

N'a așteptat să fie poțtit mult ci și-a adus catrafusele în pod unde s'a așezat ca în casa lui: din seara ceaia Mahmud a devenit slujitorul, jucăria, veselia și preocuparea de căpetenie a casei.

Se sculă în zori, tăia lemne, căra apă, hrăniă godacii din poiată, scutura țoalele din casă, mătura ograda, plecă apoi la lazaret unde îngrijă de dogcarul lui și cal, mănca, se întorcea acasă și după ce isprăviă tot ce eră de făcut jucă copii pe genunchi.

Coanei Leonora îi surădea mereu, închizând ochii și privind spre ea ca un prășitor când se uită la soare. Cu mine, eră totdeauna ursuz. Cum și eră firesc umilința lui făcea să crească mândria coanei Leonora ființă bună dar puțin mahalagioaică: se purtă cu dânsul ca și cum ar fi fost un argat cu plată. Dar poate că faptul acesta l-ar fi trecut sub tăcere Mahmud, închipuindu-și c'o face din dragoste pentru dânsul dintr'un necaz de o clipă, ceiace însă nu putea el iertă eră că eu sunt preferit. Drept vorbind Mahmud se înșelă amar: privirea lui bănuia dincolo de ceia ce putea trădă un surăs, o glumă (pe care n'o pricepea) însoțită de răsul sglobiu pe care mi le aruncă coana Leonora. O iubiam și mă iubia aproape cum ai iubi o pasăre, pe care o știi în colivie. O doria în ascuns și nu mă doria de loc: eră o femeie bine clădită dar cu pofta rece cum e crivățul.

Lumea însă care nu vede niciodată nimic, dar își întemeiază bârfelile pe bănuielei, a vorbit mult pe seama aceasta și mai mai să mă convingă și pe mine că e adevărat ceiace spunea, atât de precise amănunte avea...

Eram pe atunci prea copilăros ca să pot pricepe ascunzișurile sufletului omenesc. Ori decâteori, umbros de necazuri Mah-

mud se așază turcește pe podea și bodogăniă despre cele două neveste ale lui care pentru circumstanță deveniau mai frumose și mai bune decât coana Leonora, despre caprele, cățarii lui și gospodăria ascunsă în stejărișurile Siberiei, îl credeam și nu bănuiam de ce le spune. Rădeam, iar dânsul lăcrăma ștergându-și mâțește ochisorii mânioși cu mâneca rubaștei...

Pentru că se convinsese că e în întregime a mea hotărâse să mă piardă: nu știam nimic și nu-mi inchipuiam măcar că furia lui hazlie ar putea duce la omor.

Plouă, când într'o noapte am ieșit în curte. Din podul cuhniei văzui cum se dau jos o pereche de picioare mici întâi, apoi un trup și în sfârșit capul. Simții în îndrăsneala mea un sdruncin: „cine să fie vedenia micuță cu mantaua ce se târă în noroi, cu giuga pe cap ca un călugăr ieșit din pământ?” Până să mă desmeticesc un glonte de carabină îmi șueră aprins pe la ureche și se duse de trecu prin gard.

Intrai repede în casă și mă culcai: trebuia deacum 'să mă păzesc de mânia ghețoasă și necruțătoare a lui Mahmud siberianul! N'am spus nimăruî despre întâmplarea aceasta, ci spionam fiecare mișcare a lui: iar când îl simțiam pe Mahmud îndărătul meu nu mergeam niciodată cu spatele ci cu fața.

El însă devenise mai prietenos cu mine, mă sluja credincios, îmi aducea din când în când un cal să încalec, știind că-mi face plăcere, îmi dăruî o cățelușe cu blana mătăsoasă; ceiace mă făcea să-l bănuî mai mult.

Observam nu-i vorba o resemnare incremenită în umbra ochilor lui și un surâs trist, dar cu cât mă puteau astea clinti din convingerea că ține cu tot dinadinsul să măucidă și că prietenia lui e o formă a violenței învechite?

Nu l-am slăbit din ochi timp de 2 luni, deși purtarea lui a fost destul de drăgăstoasă.

Intomnase. Târgul devenise pustiu și moinos. Șoselele neprunduite, sfărâmate de trecerea tunurilor, chesoanelor și a camioanelor grele rusești ca și ulițele se prefăcuseră în mocirle. Noi devenisem mai îngândurați, blestemam neputincioși războiul, blestemam oștirile nevinovate. Sus pe malul Prutului se frânse iar zidul de muscălime și bejenia începuse furioasă și continuă. Tunurile se auziau distinct iar cerul fulgeră în depărtări prevestind furtună; nu mai eră nicăeri casă sau grajd care să nu fi fost plină de fugari ruși sau ostatici luați din părțile Bucovinei. Oamenii se bălăceau ca porcii și umblau ca nebuni neștiind încotro s'o apuce: pretutindeni se simția ceva ce crăcnește ca pentru o prăbușire apropiată.

Cu cât însă noi eram mai îngrijați, Mahmud se însenină eră mai sprinten în mișcări, pășia sigur și fără sfială, râdea mereu și mânca cu poftă.

Intr'o zi plecară cazacii și lumea se bucură că armăsarii nu vor mai roade gardurile și coaja copacilor, femeile vor ieși iar îndrăznețe la lumină, dar se și îngrija de amă că dușmanul va năvăli.

Nu trecu nici o săptămână și pifanii părăsiră și ei târgușorul: mai rămăseseră lazareturile de câmp, câteva spitaluri și magaziiile cu provizii.

Peste câteva zile numai, Mahmud ne vesti că în zorii zilei pleacă și ei nu știu încotro. Ne părea rău din inimă și ne durea plecarea lui. Mi se deschisese o fereastră spre un câmp unde se plimbau gânduri pe care nu le văzusem niciodată.

Cât de blestemați suntem noi în micimea noastră?...

Cunoaștem pe cineva și împrejurări vitrege ni-l răpesc, îl aruncă în cine știe ce colț al nenorocitului ăst de pământ și nu-l mai întâlnim pentru veșnicie...

Răvnim să se schimbe mereu, dar lăuntru nostru păstrează nețârmurita ei dragoste pentru monoton, pentru vremea înceată și sigură și urâște cruzimea nepotolită a veșniciei.

Ca și pe noi și gângăniile asemuitoare nouă ea prăbușeste privesțele, înghite strădania neamului omenesc (din care rămân oseminte ca și din păcătoșia trupului omenesc; și astea încă, când norocul le ocrotește). Unde-s toate ce s'au perindat și la ce se mai perindă?...

Plecarea lui Mahmud era deci prilej pentru izbucnirea întristatei noastre desnădejdi. Altă dată poate că nu ne-ar fi păsat că trec atâția pe lângă noi și nu-i întrebăm încotro se duc!

Cât despre Mahmud, el n'a mai mâncat nimic în seara acela, a umblat năuc prin curte, prin pomăt, a privit atent fiecare lucrășor, dar nu s'a mai uitat la coana Leonora cu privirea lui jinduindă și tulbure de prea multe dorinți. Cum eră noaptea senină, ca să uităm de griji priveam din scrânciob căderea luceferilor. Mahmud a intrat în grădină, l-am auzit miăunând tare ca mușcat de șarpe, am răs minunându-ne câtă simplitate trebuie să fie într'un suflet dacă chiar în clipa când știe că pleacă poate la moarte, miăună! Nu eră prima lui plecare, dar noi așa o vedeam.

În zori când tovarășii lui plecau cu muzicile, l-am găsit în porumbiștea uscată, cu capul întins spre casă, privind fix iar un juvăt îi legă gâtul de un vișin: se spânzurase.

Îmi aduc aminte mereu de el, deși ochiul memoriei mele n'a putut reține măcar aspectul unei masse dintre cele ce le-am zărit. Am văzut atâta cerchezime framoasă și brună atâția cazaci care și-au implantat lăncile unii într'alții, s'au îndrăgostit de neveste, au pângărit fecioare și au umplut târgul cu zarva veseliei lor sălbatece și nepăsătoare, dar toți sau șters ca albimea unei cride pe un părete spălat de ploii și numai Mahmud rămâne în mine ca o umbră...

Va fi fiind și el unul din chipurile slăbiciunii, care neputând apare triumfătoare în clipa de acum, vicleană și simplă se ascunde în noi, unde crește și se imputernicește, iar vremea o păstrează ca pe niște moaște!...

De ce însă m'o fi neliniștind atât pomenirea lui?...

ION CĂLUGĂRU

NELINIȘTI

*Luna eră o frunză galbenă, în grădina unui cer dureros,
Plopii fluturau zarea ca pe un steag, pentru sfârșit de luptă.
Imi simțeam viața cu pădurea și cu toamna, ruptă
și pașii, răsunau în amintire, ca pe-un drum pietruit și ros.*

*Măhnirea mea căzuse — vestmânt prea greu — în noroiu,
Voiam liniștea ca un cerșetor un ban care să-l aline.
Departa, un trecut sfâșietor, mă chemă înapoi
și țipătul unei fabrici, își revărsase toată desnădejdea în mine.*

*Până când va țări sufletul, mantaua măhnirilor sfâșiate?
Din despletirea nopților, nici o răsărire nu rămâne.
Păsările tristeții mă ciugulesc ca pe-o bucată de pâne
și-mi văd sub roțile deșertăciunii copilele nădejzii zdrobite
toate, toate,*

*Peste acestea, dacă mâna ta și-ar fi cernut, ninsoarea ei de
clopoțel alb,
ar fi tresărit poate, prin ceață, o bucurie demult pierdută.
Plânsul pomilor ar fi fost atunci bani de aur dăruiți amintirii,
și-aș fi simțit cum sara, cu buzele ei moi, întreg sufletul mi-l
mângâie și mi-l sărută.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ILARIE VORONCA

CÂNTEC

— M. MAETERLINCK —

*A venit să spună,
(Copile, mi-e frică)*

*A venit să spună,
Măine va porni...*

*Lampa mi-e aprinsă,
(Copile, mi-e frică)*

*Lampa mi-e aprinsă,
M'am apropiat...*

*La întâia ușe,
(Copile mi-e frică)*

*La întâia ușe,
Lamp'a tremurat...*

*La a doua ușe,
(Copile, mi-e frică)*

*La a doua ușe,
Flacăr'a vorbit...*

*La a treia ușe,
(Copile mi-e frică)*

*La a trela ușe,
Flacăr'a murit...*

AL. T. STAMATIAD

MOLNA

I

Podeaua se subția din ce în ce, covoarele și blănurile dupe ea păreau că se afundă în adâncuri și Molna auzia din ce în ce mai clar cântecul de fiecare seară, ce se urcă de dedesubt în cascade limpezi de argint — căci în fiecare seară, la aceeași oră, acolo în camera de sub iatacul ei, două voci calde, de un timbru deosebit, una subțire, tristă și vaporosă ca o coardă de vioară, cealaltă gravă, ciudată, adâncă, acompaniate de sunetele slabe ale unui pian, se ridicau ușoare ca un fum, străbăteau podelele iatacului ei și în note izolate îi sărutau sufletul.

În cea dintâi seară când a auzit muzica asta, notele erau confuze mici și imperceptibile ca un murmur.

Nu deosebiă nici vocea femeii, nici a bărbatului, nici sunetele oboseite ale pianului. Eră întocmai în seara când adusese acasă tabloul acelei femei bizare, cumpărat la vânzarea acelei galerii de pânze celebre, ce aparțineau unui muzicant mort de curând și de atunci în fiecare seară, la aceeași oră, Molna culcată pe covoare, cu urechea alipită de podeaua ce părea că se subțiază, ascultă muzica ce venia de sub iatac în fire subțiri de sunete, ce i-se strecurau în urechi, se prelungeau în ea, alunecau în adâncul ființei ei, făcând să-i vibreze înăuntrul ca o coardă întinsă prea tare. Adeseori i-se părea că e aceeași muzică, alteori i-se părea că tonuri noi și deosebite se desprind de acolo și ajung până la ea. Dar cece eră clar, eră că melodia avea o muzică deosebită, alcătuită din sunete împerechiate ciudat, cu frânturi de zâmbete, cu scilpiri ascuțite de râsete limpezi, dar foarte îndepărtate, cu adâncimi de șoapte ca din altă lume. O atmosferă de vis se desprindea de pretutindeni și vocea subțire a femeii, oprindu-se, insistând pe aceeași notă de sus, imposibil de luat de o voce umană, vocea acea subțire se așeza în straturi de sunete slabe pe sufletul ei adâncit ca o boltă. Sufletul avea atunci ecouri scurte, ca falfăiri de aripi, ecouri ce se propagau în adâncuri îndepărtate, străbăteau țeseturile ființei ei și cu fiecare fibră se răspândeau în ea întregă, revărsându-se ca un ser fluidic, amețind-o și amorțind-o ca într'un vis extatic.

Adusă ca un șarpe încolăcit în jurul lui însăș, pe blănurile albe dupe covoare, cu pleoapele grele lăsată peste luminile de aur, avea deplină senzație a contopirii ei cu nota aceea subțire, înaltă, imposibilă, ce se ridică din adâncuri. Atunci ea însăș eră chiar nota subțire, înaltă, imposibilă, ce insistă asupra întregii ei ființe, incremenite, ca suspendată de-asupra unui abis.

Vocea cealaltă, gravă, joasă, sosiă întârziind mai îndepărtată, mai slabă, șerpuiind în ea fire profunde de sunete. Clapele oboseite ale pianului își împleteau sunete triste pe mâinile incremenite de-alungul trupului, prelungind senzația din vârful dege-

telor. până dincolo de ea. Extazurile Molnei țineau aproape toată seara, cât timp muzica aceea ciudată și nelămurită se strecură prin podele în bolta sufletului ei.

II

Cu un cuțitaș subțire ca o lamă de pumnal, scobiă scândura sub covoare, cu ușa incuiată, cu bătăile inimii ingrămădite, în suflet cu o dorință întinsă de a vedea pe cei doi, ce cântau acolo sub ea în fiecare seară, tulburând-o.

Dealungul mai multor zile, cuțitașul deveni harnic în mâinile ei subțiri și într'o seară isbuti să desăvârșească ochiul acela vid, de care avea nevoie.

Se plecă tremurătoare, lipindu-se de podele, cu ochiul prins în rama mică a deschizăturii și văzu acolo, ca într'o oglindă îndepărtată două ființe plăsmuite din linii vagi, într'o sală de concerte, goală. Ea, într'o rochie în culoarea apelor moarte, cu mâini luminoase fălfăind de-asupra clapelor, deschizând gura în sunete slabe, subțiri și obsedante. El mai vag decâtea, alături, puțin plecat spre părul ei, părând că vrea să i-l sărute cu sunetele vocii lui grave rămânând mereu, amândoi, în aceeași atitudine, încremeniți ca două desene luminoase, proiectate pe placa unei oglinzi îndepărtate.

Și femeea ce era acolo, încremenită în linii de lumină, era întocmai portretul ce-l cumpăraseră dela vânzarea acelei galerii de pânze celebre. Nu mai pricepea nimic... Asemănarea cu portretul... atitudinea lor fără gesturi, fără clipiri, ca două păpuși de ceară în geamuri îndepărtate... și totuși muzica... notele subțiri și înalte, pe cari le auzia, cari o cuprindeau ca o apă... În minte i-se făcu un haos... I-se păru că alunecă în absuri fără fund, cu chipurile celor doi, proiectate din ce în ce mai nedeslușit pe fața unei oglinzi ce se aburea. Și când ultima notă muriușoară și imaterială, pe buzele femeii îndepărtate... se făcu un întuneric brusc la contactul căruia, ochiul Molnei prins în rama deschizăturii tresări dureros și se trase speriat în carapacea pleoapei lui.

Apoi, Molna rămase întinsă pe covoare, cu privirile agățate de portretul femeii, care îi zâmbia îndepărtat din rama neagră, cu zâmbete de enigmă.

III

Proprietarul intră sfios și rămase lângă ușă, cu pălăria în mână, învărtind-o stângaci între degete. Deși era un om îndrăgneaș, însă Molna, prin excentricul ei, îi intimidă întotdeauna.

— Ia loc, domnule Vally, așa avea mai mult de vorbit cu dumneata.

El înaintă puțin, dar rămase tot în picioare, mirat oarecum, deoarece nu era obișnuit ca Molna să-i vorbească niciodată.

— Domnule Vally, ce fel de oameni sunt chiriașii dumitale de jos?... și piciorul gol, prin la glesnă cu un șarpe de aur, se agită nervos și poruncitor, pe blana albă.

— Chiriașii mei de jos?... și Vally zâmbi ușurat. Dar n'am nici un chiriaș acolo, domnișoară. Acum trei luni locuia un muzicant cu soția lui. A murit subit în seara unui concert, iar ea s'a sinucis cu o oră mai târziu... Deatunci nu am mai închiriat la nimeni. Vreau să deschid o școală de dans. Va aduce poate un venit mai mare".

Și cum întâmplător își ridicase ochii, întâlni privirile adânci ale portretului cu rama neagră.

— Ia uite-te... hm... ce lucru curios! De unde ai dumneata, domnișoară, portretul ăsta? E chiar femeea muzicantului, care s'a sinucis".

Molna îl ascultase foarte tulburată, apoi îl întrerupse brusc.

— Ascultă, domnule Vally, când cineva a locuit mult într'o casă și a murit, nu e așa că lucrurile, mobilele păstrează adânc încrustată, amintirea dispăruților, se uzează întocmai ca și când ar fi întrebuițate, se ofilesc întocmai ca și când ar fi trăit și se prăbușesc odată, întocmai ca și când ar fi fost vii? Hainele păstrează parfumul, covoarele urmele picioarelor, mobilele urmele ființei lor, clapele urmele degetelor lor, oglinzile, imaginea ștearsă a chipurilor lor... și aerul... mai ales aerul... nu păstrează el ecoul vocii lor ciudate? Și toate astea, nu se simt de cealaltă, nu se întrezăresc ca prin ceață, nu se aud ca prin vis? Dumneata n'ai auzit niciodată seara, domnule Vally glasul muzicanților de jos, dupe ce au murit?

Proprietarul zâmbi ridicând din umeri, uitându-se lung și bănuitor la Molna, ca la o bolnavă ciudată.

— „Drept să vă spun, domnișoara, eu nu'am timp să mă gândesc niciodată la lucruri prea deosebite. Cât despre glasul răposaților, eu îl cred mort odată cu ei".

Molna se ridică dupe divan înaltă și grațioasă ca un șarpe, cu mișcări leneșe, luă cuțitașul de argint dupe măsută și distrată începî să își mângâie palmele cu el.

— „Domnule Vally, și ce ai de gând să faci cu apartamentul de jos?”

— „O școală de dans, domnișoară. Poate că va aduce mai mult...”

— „Tot ce va aduce școala de dans și îndoit îți plătesc eu și îmi vei închiria mie apartamentul de jos”.

Vally se uită surprins la ea. Nu-i venia să creadă atâta noroc.

Molna continuă. „Apartamentul va rămâne nelocuit și închiriat. S'a înțeles, nu? Și fiindcă eu plec la Moscova pentru un timp mai îndelungat, țin mult să fie așa cum am zis”. Apoi trase sertarul bureau-ului și întinse proprietarului uluit suma convenită; ceace îl făcu să nu se poată stăpâni de a vorbi singur, coborînd pe scări. „De așa aveă mulți chiriași ca asta!”.

IV

În aceeaș seară, Molna plecată pe podele, lăsa să se strecoare prin rama deschizăturii, la capătul unui fir lung de ață, o scrisoare pentru cei doi, văzuți în seara trecută.

Molna le făgăduia că de aci înainte nimeni nu le va tulbură acea liniște uriașe de Dincolo, în care vor putea supraviețui viața fantomatică de umbre proiectate pe oglinzile îndepărtate ale unei închipuiri fantastice.

V

Și în aceeași noapte, Molna luă drumul spre Moscova.

SANDA MOVILĂ.

CRONICA DRAMATICA

TEATRUL MIC

PATIMA ROȘIE, de M. Sorbul

E. Lovinescu: „Nici o observație în studierea atmosferei piesei; nici o observație în studierea caracterelor. Nu există nici un caracter în Patima roșie, ci numai oameni convenționali și fără explicarea resorturilor lor sufletești”.

M. Dragomirescu: „Patima roșie” vădește puterea de observație a lui Caragiale.

G. Ibrăileanu: „Sunt aceste lucruri și acești oameni din București?...”

Publicul: „O scrisoare pierdută”, „Manasse” și „Patima Roșie” sunt singurele piese românești la care mă duc cu plăcere!”

F. Aderca, ridicând ochii la cer: „Și acum luminează, doamne, pe robul tău, cronicar dramatic la „Sburătorul literar”!...”

Nu credeam să avem prilejul a mai trece pe la Teatrul Mic care deschizând stagiunea cu „Triunghiul” de Verneuil, continuând-o cu „Banco” de nu știu cine, regretă că a reprezentat (foarte slab, deci regretul e firesc) „Paquebot Tenacity” de Charles Vildrac. O adevărată surpriză — care nu indică atât pornirea pe drumul Damascului, cât dezorientarea direcției — e reprezentarea *Patimei Roșii* de M. Sorbul, în momentul când acesta, greu suferind pe un pat spitalicesc, trebuie să primească ofranda, cinstitoare pentru cel darnic, insultătoare pentru cultura noastră, ofranda în pansamente a unei mari personalități financiare.

Am revăzut cu emoțiune puternica dramă a lui Sorbul — și în entuziasmul nostru renăscut suntem gata să credem această mare ineptie: că publicul are todeauna dreptate!...

Sunt prea adevărate analizele minuțioase, atât ale d-lui Lo-

vinescu, cât și ale d-lui Ibrăileanu: tipurile din *Patima Roșie* nu corespund cu realitatea bucureșteană, nu corespund cu realitatea românească. E ceva din lumea comprimată a pasiunilor rusești. Nici Sbilț, personagiul atât de agreat, emulul lui Zelig Schor din „Manasse” și al bufonului din piesele lui Shakespeare, nu e din lumea noastră. Din nefericire noi n'am avut o cerebralitate cât de cât intensă, necum una acută, din care să răsară un asemenea ratat ideal. Românu — chiar când e ovrei, grec, armean sau bulgar — de'ndată ce a eșit din școală a eșit și din carte, pentru todeauna, precum, după ce a scăpat din cazarmă, nu mai face exerciții cu tunul. Aidoma cu celelalte personaje: Rudy, Tofana, Crina. Tipurile nu sunt, deasemenea, consecvente, de multe ori, nici cu ele înși-le (mai cu seamă Castrîș, Crina) iar realizarea dramatică a tipurilor e, în unele momente, cu mult inferioară valorii lor ideale. Sbilț — vorba d-lui Ibrăileanu — are glume à la Mitică, iar Rudy — vorba d-lui Lovinescu — n'are unitate sufletească.

Și cu toate acestea *Patima roșie* e o tragedie unică în literatura noastră, a cărei apariție pe scenă a fost — pe drept! — o adevărată revoluție dramatică, și pe care publicul o urmărește — tot pe drept!, ori când, ori unde, cu pasiune!

D-l Sorbul a avut darul de a reda o anecdotă neverosimilă, dramatic, adică: *scurt și prin mișcări*, cu personagi neadevărați și superficial create, dar ale căror relațiuni sunt cuprinse într'o geometrie dramatică din adevărul căreia nu scapi.

Criticii literari au scăpat și au discutat cu d. Sorbul — nu cu publicul care e convins! — legile geometriei sale, precum azi, în fizica cerească, matematicienii discută teoria lui Einstein, de care publicul e convins de mii de ani!...

Tofana a fost jucată și de doamna Marioara Voiculescu — e un rol care-i aparține. Dacă nu ne înșelăm, la început îl refuzase!.. Elvira Popescu e contaminată — și în imaginația publicului — de frivolitatea dramatică pe care i-o slujește de doi ani. Se răsbună a 8 nevastă a lui Barbă-Aibastră!...

D. Mihalescu face un Sbilț personal, arătându-ne încăodată puterea de creație a acestui artist pe care împrejurările îl silesc să joace comedii fără șansonete!

D. Iancovescu este singurul Rudy, pe care-l poate realiza azi cineva. Dincolo de ce face d. Iancovescu, nu mai poate trece nimănui. Această perfecțiune este organică.

D. Iancovescu socoate-se măgulit! Nu e cazul: ne întrebăm dacă d. Iancovescu poate crea ceva mai mare și mai cu seamă altceva decât secătura sentimentală!

F. ADERCA

Scărlătescu: Poet, filosof, dramaturg, muzicant — vezi numărul din „Muzica” închinat lui Scărlătescu — acest om modest a fost o fire care s'a străduit toată viața să caute și să exprime frumosul.

Visător și melancolic, găsim sufletul lui întreg în paginile sale pentru piano solo, pentru vioară și piano, și mai cu seamă în lied-urile sale. Pe lângă un caet de versuri „*Cartea Elegiilor*”, de-o factură eminesciană, și câteva piese de teatru, rămân de pe urma lui pagini muzicale de-o desăvârșită frumusețe, scrise în stilul clasic al lui *Beethoven* și *Schumann*. *Nocturna*, *Valsul* și *Bagatellă* — faimoasa *Bagatellă* pe care a cântat-o *Enescu*, *Drăla* și *Fritz Kreisler* — au apărut editate de *Jäckel*; iar *Sonata pentru pian și vioară*, *Suita clasică pentru vioară și pian*, *cele 15 variații pe o temă populară germană pentru vioară și pian*, *Schubertiada pentru piano solo*, *Lied-uri*, un poem simfonic și multe altele, sunt inedite.

Versurile sale nu pot rezista unei critice severe.

Ele servesc mai mult ca o dovadă a sensibilității lui Scărlătescu pe tărâmul literar, sensibilitate pe care a speculat-o și pe cel muzical, în Lied-urile sale, pline de parfum liric. Paginile lui Scărlătescu, vor rămâne în literatura noastră muzicală, ca un produs al unui talent românesc filtrat prin romantismul vienez.

A. B.

N. Davidescu — ironist. Urmărim cronicile literare ale d-lui N. Davidescu cu privire la literatura simbolistă, și pentru interesul lor critic dar și pentru interesul provocat de deviațiile, pe care le poate aduce în spiritele cele mai judicioase un punct de vedere determinat aprioric. D. Davidescu e cunoscut printr'o severitate de a-

precieciurnată într'o formă masivă și impersonală. Din moment ce a conceput însă idea de a limita literatura română la poezia simbolistă, luându-și rolul de istoriograf al acestei mișcări (amintirea lui Remy de Gourmont îi tulbură) severitatea lui s'a răstălmăcit într'un fel de indulgență universală. Poetii mediocri, nu numai contemporani (asupra cărora e mai ușor să ne înșelăm) ci și mai vechi (asupra lor controversa nu mai e posibilă) se văd spălați săptămânal în apele critice d-lui Davidescu pentru a fi prezentați publicului ca fenomene simboliste. Rostit cu gravitate, elogiu d-lui N. Davidescu e totdeauna ponderos; citațiile par însă neadaptate textului. Era și greu să fie altfel: cei mai mulți dintre poeții d-lui Davidescu n'au ajuns la volum; ne putând fi făcute decât după revistele sau ziarele la îndemână, citațiile trebuiau, fatal, să fie întâmplătoare. Oricum, disproporția între comentariu și exemplificare subsistă. Articolul despre inefabilul d. Emil Isac ne sugerează totuși bănuiala că d. N. Davidescu ar putea fi un *pince sans rire*, citând, între altele:

„*O Paris, dragostea dintâi. O, Café de la Paix. O, doamna Matilda... O, redacțiunea Matinului și reflectoarele lui și Stéphane Lausanne... O cum te-am uitat! Am uitat femeile și asfalturile tale, teatrele ce gemeau de public, dansuzele și diseusele spaniole, la belle Olhéro, Cléo de Mérode, Liane de Pougy. Am uitat pe Joseph din Café de la Paix, care poruncește garsonului: „Adevărul” pour monsieur Isac. etc., etc.*”

Aceste și multe alte pure divagații literare, care ne-au amuzat atât acum vreo 10—15 ani, reapar azi în citațiile d-lui N. Davidescu, drept modele de sensibilitate nouă în literatura română. Sub greutatea masivă a critice sale, d. Davidescu e și un fin ironist.

EDITURA „ANCORA“, — BUCUREȘTI

No. 4. — Strada Smârdan — No. 4.

NOUTĂȚI LITERARE

ORIGINALE

Aderca F. Idei și Oameni — — — — —	Lei 24.—
Bacalbașa C. Capitala sub Ocupația dușmanului — — — — —	25.—
Batzaria N. În Inchisorile turcești — — — — —	15.—
„ Turcia Junilor Turci — — — — —	24.—
Bengescu-P. Hortensia Femea în fața Oglinzei — — — — —	18.—
Brăescu G. Cum sunt ei... — — — — —	10.—
Cair George Ce-a zis Saâdi — — — — —	15.—
„ Farmec — — — — —	20.—
„ Amurg (Versuri) — — — — —	12.—
Demetrius V. Domnul Deputat (Roman) — — — — —	20.—
Densușianu Ovid Dante și Latinitatea — — — — —	5.—
Fftimiu Victor Don Juan — — — — —	15.—
Lovinescu E. Critice volumul VI — — — — —	15.—
„ „ „ „ VII — — — — —	20.—
Nora A. Dușmanul Femeii — — — — —	20.—
Relgis Eugen Coloana printre ruini (Eseuri) — — — — —	15.—
Sandomirsky Axentie Bestia Mistică (Viața și moartea lui Rasputin) — — — — —	20.—
Voiculeț N. D. Teatru școlar (Paițele satelor și Sgribțoroaica) — — — — —	5.—

TRADUCERI

Armin S. Siluete de femei — Femeile în opera lui Emile Zola — (ediție ilustrată) — — — — —	12.—
Bourget Paul Discipolul (Roman) — — — — —	15.—
Boccaccio Decameronul vol. I. — — — — —	10.—
„ „ „ II. — — — — —	10.—
Dumas Alex. fiul Dama cu Camelli — Roman — (ediție de lux)	20.—
Eliot W. Charles Religia Viitorului — — — — —	6.—
Gorky Maxim Kaonavalov — — — — —	6.—
Leroux Gaston Eu am fost asasinat — — — — —	7.—
Mendés Catulle Tânăra Căsătorită (Montres Parisiens) — — — — —	15.—
Renan Ernest Viața lui Isus — — — — —	15.—
Renaud Joseph Jean Cum a fost asasinată Miss Elliot — — — — —	12.—
Séгур Contesa Nenrocirile Sofiei (Biblioteca Rorză) — — — — —	16.—
„ „ După ploae, vreme bună (Biblioseca Roză) — — — — —	24.—
Sorel Georges Descompunerea Marxismului — — — — —	7.—
Tolstoi N. Lew Poveste creștină — — — — —	7.50
Turgheneff Ivan Părinții și Copii — — — — —	15.—
Zola Emile O pagiuă de iubire — Roman — (ediție completă)	30.—

— Catalogul general se trimite gratuit și franco la cerere —

CENTRALA „MISSIR”

SOCIETATE ANONIMĂ CAPITAL LEI 50.000.000

== 41, STRADA LIPSCANI, 41 ==

Sucursale: BUCUREȘTI — Str. Lipscani, 22 și Calea Victoriei, 110

*In țară: Ploești, Buzău, Galați, Brăila, Focșani, Constanța,
Temișoara, Brașov, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Oradea-
Mare, Arad, Târgul-Mureș, Râmnicul-Sărat, Pitești,
Craiova, Turnu-Severin, Târgoviște, Botoșani.*

Cel mai bine asortat cu ultimele noutăți pentru saison

Atelier de Croitorie de primul rang pentru Dame și Domni

==== Prețuri mai effine ca oriunde ====

BCU Cluj / Central University Library Cluj

S'a descis Centrala

MARILOR MAGAZINE

La PALATUL NOUȚĂȚILOR

STRADA PARIS, No. 10

Sucursale: Oradea-Mare, Lugoj

MĂȚASURI :: LENA JURI

PÂNZETURI :: ARTICOLE

DE MARIAJ :: GALANTERIE

Mare Raion de

FURNITURI DE MODE

INCĂLȚĂMINTE etc.

Prețurile excepționale

Gustați delicioasele

produse ale

BONBONERIEI ◆ ◆ ◆

◆ ◆ ◆ **RENAISSANCE**

cari se pălesc în detalii la

COFETĂRIA RENAISSANCE

STRADA PARIS, 10

și la toate sucursalele

MISSIR

DIN ȚARĂ

En Gros la Fabrica

STR. POPA-TATU, 45